

Засновники:
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Головний редактор

Віктор АНДРУЩЕНКО,

доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, голова наглядової ради Інституту вищої освіти НАПН України, ректор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Редакційна колегія

Віль БАКІРОВ,

доктор соціологічних наук, професор, ректор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Микола ЄВТУХ,

доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, академік-секретар Відділення педагогіки та психології вищої школи НАПН України

Михайло ЗГУРОВСЬКИЙ,

доктор технічних наук, професор, академік НАН України, ректор Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»

Іван ЗЯЗЮН,

доктор філософських наук, академік НАН України, директор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України

Наталія КОЧУБЕЙ,

доктор філософських наук, професор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

(заступник головного редактора)

Василь КРЕМЕНЬ,

доктор філософських наук, професор, академік НАН України, президент НАПН України

Володимир ЛУГОВИЙ,

доктор педагогічних наук, професор, академік, віце-президент НАПН України
(перший заступник головного редактора)

Микола МИХАЛЬЧЕНКО,

доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, президент Української академії політичних наук

Олекса ОНИЩЕНКО,

доктор філософських наук, професор, академік НАН України, академік-секретар НАН, директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

6. Підготовка фахівців з освітніх вимірювань в Україні : навч.-метод. комплекс / [О.В. Авраменко, Ю.О. Ковальчук, В.П. Сергієнко та ін.]; за ред. О.В. Авраменко. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – Частина 2. – 400 с.

7. Семенов О.М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. М. Семенов. – К., 2006. – 41 с.

8. Указ Президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 р. «Про Національну доктрину розвитку освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

9. Хижняк І.А. Особливості лінгводидактичної компетентності сучасного вчителя початкових класів та шляхи її формування / І.А. Хижняк // Науковий Вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Педагогічні науки. – 2012. – № 14 (239). – С.198 – 203.

УДК 378.09(477):37.014.6

Красильникова Г. В.

ІСТОРИЧНІ ТА ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОГО МОНІТОРИНГУ У ВІТЧИЗНЯНИХ ВНЗ

Анотація. Стаття присвячена аналізу історичних аспектів виникнення та становлення освітнього моніторингу у вітчизняних ВНЗ кінця XIX – початку XX століття та окремих елементів структури системи моніторингу на різних рівнях управління вищою освітою.

Ключові слова: Освітній моніторинг, елементи структури системи моніторингу, рівні управління вищою освітою.

Аннотация. Статья посвящена анализу исторических аспектов возникновения и становления образовательного мониторинга в отечественных ВУЗах конца XIX – начала XX столетия и отдельных элементов структуры системы мониторинга на разных уровнях управления высшим образованием.

Ключевые слова: Образовательный мониторинг, элементы системы мониторинга, уровни управления высшим образованием.

Annotation. The article is devoted the analysis of historical aspects of origin and becoming of the educational monitoring in domestic institutes end XIX – to beginning of XX age and separate elements of structure of the monitoring system on the different levels of management by higher education.

Key words: Educational monitoring, elements of structure of the monitoring system, levels of management higher education.

Поширення моніторингу саме у XX столітті стає зрозумілим з позицій теорії діяльності та методології як вчення про організацію діяльності, зокрема, класифікації певних організаційних типів культури в різні історичні періоди розвитку цивілізації. За класифікацією Нікітіна В.А. [9] у середині XX століття відбувається зміна професійного типу організаційної культури людства на новий –

проектно-технологічний, що пов'язано з пришвидшенням розвитку суспільних, в тому числі виробничих відносин. Перехід людства до нової постіндустріальної епохи розвитку ознаменувався загостренням конкуренції, і, як наслідок, значними деформаціями – політичними, економічними, суспільними, культурними та ін. Ознаками цієї епохи стають нестабільність, динамізм ситуацій у різних сферах життя суспільства. Все у світі почало стрімко змінюватись. Як відповідь на нові виклики – практика потребувала постійної перебудови відносно нових умов. Отже, виникає гостра потреба у неперервному відстеженні зацікавленими сторонами поточних процесів та динамічних об'єктів з метою використання отриманої інформації на етапі контролю та управління ними, прийняття оптимальних рішень на перспективу, тобто їх моніторингу.

Можна стверджувати з певною долею припущення, що феномен моніторингу, в основі якого лежить наукове спостереження, виник ще у 17 – му столітті і використовувався як метод вивчення явищ природи. Значного поширення моніторинг набув у різних сферах діяльності людини у ХХ столітті як відповідь на виклики переходу людства до нової постіндустріальної епохи розвитку. Однак досліджень щодо аналізу умов виникнення моніторингу у період активного створення вітчизняних вищих навчальних закладів на початку минулого століття та формування елементів структури системи освітнього моніторингу не проводилось.

Мета статті полягає у висвітленні історичних аспектів виникнення та становлення освітнього моніторингу у вітчизняних ВНЗ, що активно створювалися наприкінці ХІХ – початку ХХ століття, та аналізі окремих елементів структури системи моніторингу на різних рівнях управління вищою освітою.

Аналіз попередніх досліджень.

Питанням моніторингу якості вітчизняної освіти присвячена низка педагогічних досліджень. Так, теоретико-методологічні засади організації моніторингових досліджень висвітлювали В. Андрущенко, С. Бабінець, Л. Ващенко, І. Зязюн, П. Клименко, Є. Хриков; аналіз світових досягнень та окреслення українських перспектив моніторингу якості освіти здійснювали О. Локшина, О. Ляшенко; етапи становлення та розвитку моніторингу в педагогіці виокремила О. Локшина; моніторинг як сучасний засіб управління якістю освітнього процесу досліджували: у вищому навчальному закладі Н. Байдацька, І. Булах, В. Вербець, Л. Віткін, О. Волков, А. Денисенко, П. Дмитренко, А. Зенкін, С. Костогриз, О. Островерх, Л. Серкова, М. Скиба, Г. Хімичева, Н. Шакур та ін. дослідники.

Теоретичні основи педагогічного моніторингу висвітлені у працях В. Андрєєва, Т. Боровкової, В. Беспалька, В. Гузєєва, В. Кальней, В. Нікітіна, О. Майорова, І. Морєва, Д. Матроса, О. Субетто, С. Шишова.

Проблемам становлення та розвитку вищої спеціальної та університетської освіти в Україні у період кінця ХІХ – початку ХХ століття присвячені дослідження Ю. Алексєєва, Л. Білан, В. Єлотіна, М. Кругляка, В. Оноприєнка, Е. Степанович, Т. Щербаня, Т. Удовицької та ін.

Виклад нового матеріалу. Несприятливі історичні умови (відсутність власної централізованої держави, належність окремих українських земель до різних державних утворень) були причиною того, що вища освіта в Україні виникла пізніше, ніж у Західній та Центральній Європі. Першою університетського рівня в Україні досягла Києво-Могилянська Академія на початку ХVІІ ст. У тому ж сторіччі з'явився й Львівський університет. Нові університети були створені вже в ХІХ столітті в східній та західній частинах України, які входили на той час до складу Російської та Австро-Угорської імперій – Харківський, Київський, Одеський, Чернівецький тощо [4, с. 2].

Вища школа України кінця XIX – початку XX століття знаходилася на перехресті багатьох культурно-історичних, соціально-економічних і суспільно-політичних процесів, які не могли не позначитися на її розвитку. Історія української спеціальної вищої освіти в дореволюційний період пов'язана з розвитком важливих галузей промисловості і сільського господарства. Для забезпечення народного господарства фахівцями в Україні були створені Ветеринарний (1873) та Технологічний (1885) інститути у Харкові, Політехнічний (1898) і Комерційний (1908) інститути у Києві, Катеринославське Вище гірниче училище (1899) [11].

Обсяг дореволюційної літератури з проблематики вищої освіти невеликий і має переважно довідковий, науково-популярний, мемуарний, або оглядовий вигляд, за виключенням історичних хронік діяльності окремих вищих навчальних закладів, або їх факультетів на кшталт “Записка о Киевском коммерческом институте” (1910), “Краткий обзор истории и современного состояния Высших женских курсов в Киеве” (1913) та ін. [14, с. 6]. Аналіз освітнього процесу у виданнях, присвячених окремим технічним навчальним закладам, носить епізодичний характер. До видань такого типу можна віднести “Известия Киевского политехнического института императора Александра II. Отдел инженерно-механический” (1913) [7], яке містило інформацію про офіційні факти діяльності підрозділу інституту з елементами дослідження інституційних та освітніх аспектів.

Київський політехнічний інститут (КПІ) заснований у 1898 році, при створенні якого запозичені кращі традиції відомих європейських вищих технічних шкіл того часу: Паризької “Еколь Політехнік”, Аахенського, Віденського, Магдебурзького технічних університетів. В основі цієї системи вищої технічної освіти було поєднання глибокої природничо-наукової, фундаментальної підготовки з фізики, математики, хімії та інших дисциплін із загальноінженерною та отримання професійно-практичних навичок на виробництві і в наукових установах [5, с. 4].

До вступних іспитів допускалися усі бажаючі, які мали атестат про закінчення гімназії, реального училища або інших середніх навчальних закладів, що прирівнювалися до гімназії. Поза конкурсом зараховувалися абітурієнти, які вже закінчили інші ВНЗ.

Термін навчання в інституті складав чотири роки (вісім семестрів). Система навчання – курсова, що передбачав вивчення і складання іспитів з кожного базового навчального курсу, що складався з низки предметів. Відповідно до навчального плану предмети розподілялись по курсах так, що фундаментальні науки, необхідні для належного засвоєння спеціальних, вивчались раніше від останніх. Наприкінці кожного півріччя проводилась екзаменаційна сесія; студенти, які успішно склали іспити, допускались до навчання в наступному семестрі.

Упродовж перших шести років в наслідок різних обставин інститут фактично перейшов на предметну систему навчання, згідно з якою студент, прослухавши певний курс, складав іспити, не чекаючи загальної екзаменаційної сесії. Основною причиною переходу на предметну систему навчання стало те, що більшість студентів, у зв'язку з недостатньою підготовкою і великою кількістю предметів, не виконували навчальний план, і, як наслідок, не всі іспити здавали успішно. Було прийнято рішення дозволити продовжити навчання студентам, які мають академічні заборгованості, за умови обов'язкового погашення боргів на наступних курсах.

При цьому автори предметної системи навчання не визначали термінів залікових тижнів та екзаменаційних сесій, а встановлювали обмеження максимального періоду освітнього процесу в навчальному закладі та мінімальну кількість заліків і іспитів в семестрі. Встановлення необхідного обсягу і послідовності викладання природничо-наукових та технічних дисциплін, в тому

числі на факультативній основі, у вищій інженерній школі здійснювалось з метою зменшення надмірної насиченості навчальної програми і полегшення її вивчення студентами. Таким чином частина навчального часу перерозподілялася на самостійну підготовку студентів, що сприяло підвищенню їх відповідальності за виконання покладених на них обов'язків [12].

Складались програми навчання фахівців з окремих спеціальностей, в яких прописувались структурно-логічна схема професійної підготовки, що гарантувала системність засвоєння знань з фаху, граничні терміни навчання, наприклад, 4-8 років на хімічному відділенні та ін. В той же час студенти мали право вільно обирати частину дисциплін, що фактично сприяло їх індивідуальній траєкторії навчання [10]. Структура навчального плану Санкт-Петербурзького технологічного інституту, взятого за основу підготовки хіміків-технологів у Харківському технологічному (1885) та Київському політехнічному (1898) інститутах, складалася з 31 дисципліни, 21 з яких студенти слухали разом з слухачами інших напрямів підготовки. [1, с. 5]. Практичні заняття становили 57,5% усього навчального часу, тоді як у Санкт-Петербурзькому технологічному інституті лише 39,4%. Водночас така кількість годин була менша ніж у західноєвропейських політехнікумах, зокрема, у відомому Цюріхському Політехнікумі, де на практичні заняття відводилося 67,3% усіх навчальних годин [7, с. 69]. На V курсі студенти виконували дипломне проектування і працювали на підприємствах.

Статут КПІ надавав значні права студентам при переведенні на старші курси (порядок складання іспитів попредметно і час їх проведення вони визначали самі), а професорам – право приймати іспити одразу після завершення читання курсу, а також звільняти студентів від екзаменів за результатами колоквиумів та практичних занять, склалася така практика, що студенти переводилися на старший курс навіть серед навчального року. Разом з тим предметна система дещо дезорганізувала навчальний процес, виникали труднощі у його плануванні. У зв'язку з цим рада інституту розробила “Правила про проходження курсу наук при предметній системі викладання і про порядок проведення іспитів при ній”, що були затверджені міністром фінансів і запроваджені з 1906/07 навчального року [7, с. 74].

Професорсько-викладацький склад інституту комплектувався на конкурсній основі з числа відомих вчених Києва, Москви, Петербурга, Казані, Харкова, які й забезпечували високий рівень викладання. Створена матеріально-технічна база цілком задовольняла навчальний процес і науково-дослідну роботу, що провадилася в інституті.

Поточний контроль якості підготовки фахівців відбувався за такою системою: студенти отримували оцінки з окремих дисциплін під час практичних занять, лабораторних робіт та роботи у майстернях, складання проектів. У літній період організовувалися різноманітні практики на заводах, фабриках, будівництві; для студентів усіх відділень запроваджувалися практичні заняття із зйомки, нівелювання місцевості тощо.

Підсумкові оцінки студентам четвертого курсу виставлялися за результатами задачі остаточних іспитів та захисту дипломних робіт (проектів). Комісії державних іспитів першого випуску КПІ очолювали декани відділень за участю надзвичайного представника міністерства фінансів Д. І. Менделєєва. У своїй доповідній записці міністру фінансів С. Вітте від 30 січня 1903 року він писав, що рівень випускних робіт студентів КПІ відрізняється глибокою теоретичною проробкою, одночасно роботи носять практичний характер, представляють конкретні завершені розробки [15]. Високу оцінку щодо якості підготовки таких фахівців: технологів-механіків, технологів-хіміків, інженерів-будівельників, учених агрономів, інженерів з гірництва

та заводських спеціальностей, ветеринарних лікарів і помічників у вітчизняних ВНЗ початку минулого століття давали провідні вчені країни та за її межами [11].

На відміну від сучасних, розвиток ВНЗ XIX-XX століть залежав від окремих учених, які здебільшого обіймали вузькі галузі науки, тому були більш вузькопрофільними і, водночас, надавали студентам набагато вищий рівень практичної підготовки, що позитивно позначалося на формуванні професійної компетентності фахівців. Такий стан речей сприяв створенню поряд з політехнічними інститутами системи професійних вищих навчальних закладів різних напрямів: аграрних, медичних, комерційних, педагогічних, технологічних тощо.

На думку Білан Л.Л., яка досліджувала систему вищої аграрної освіти в Україні у XIX – на початку XX століття, її суттєвими недоліками на той час були: відсутність єдиного державного управління аграрною освітою, підпорядкування різним міністерствам, неузгодженість методологічних принципів професійної та загальноосвітньої підготовки, відсутність єдиних вимог до кваліфікаційних характеристик, що не давало можливості створити єдину систему вимог до змісту та плану навчальної роботи [2]. Відтак типових навчальних планів і програм у другій половині XIX – на початку XX ст. не існувало, тому у більшості випадків, складаючи їх використовувався досвід відповідних структур країн Західної Європи, Російської та Австро-Угорської імперій (навчальні плани та програми Берлінської вищої сільськогосподарської школи, агрономічної школи у Відні, Гори-Горецької вищої школи сільського господарства, Петровської академії). Навчальні програми загальноосвітніх дисциплін та окремих спеціальних дисциплін затверджувало Міністерство Народної освіти. Розроблялись списки головних посібників і методичних рекомендацій з дисциплін.

Основа змісту вищої аграрної освіти досліджуваного періоду була закладена лише у 1904 р. “Положенням про сільськогосподарську освіту”, в якому визначався перелік предметів, на основі якого вищі аграрні навчальні заклади складали навчальні плани. Їм надавалося право самостійно визначати зміст навчальних дисциплін, а також доповнювати навчальний план предметами, не передбаченими цим положенням, і вносити до них необхідні зміни. Навчальні плани вищих аграрних навчальних закладів мали бути враховувати особливості регіону та його потреби, а також спеціалізацію самого навчального закладу.

У навчальному процесі громадських і приватних вищих навчальних закладів початку XX століття їх керівництво орієнтувалось на навчальні плани і програми державних ВНЗ [14, с. 11].

Проведений аналіз освітніх аспектів вищої технічної школи у період, що досліджувався, дозволив виявити відсутність: необхідного визначеного обсягу технічних знань, чіткої структури спеціальних дисциплін, уніфікованих вимог до студентів інженерно-промислових інститутів і училищ, єдиних освітніх критеріїв у отриманні звання інженера. Зусилля вищої інженерної школи щодо уніфікації навчального процесу стосовно тривалості термінів навчання, встановлення єдиних вимог до студентів не залежно від категорії та форми оплати, рівномірний розподіл лекцій, практичних і лабораторних занять не були реалізовані за відсутності єдиного методичного центру і ускладнень суспільно-політичного характеру [12].

Відсутність єдиних стандартів в системі контролю навчальної дисципліни і освітнього процесу в технічних закладах першої половини XIX століття була обумовлена їх належністю до різних відомств. Основна мета реорганізації системи контролю, розпочатої у 60-х роках, полягала у встановленні проміжних форм перевірки знань студентів незалежно від їх категорій і посиленні дисципліни

навчального процесу. У 80-90 роки перевірка знань на державних іспитах, встановлених у вищих технічних закладах у якості основного критерію для отримання інженерного знання, часом підмінялася відомчим монополізмом, а саме – наданням права отримання звання інженера після зарахування на державну службу. Існувала тенденція галузевих міністерств спиратися на стаж практичної роботи в якості необхідної умови для отримання почесного звання інженера [12].

Підготовці інженерно-технічних кадрів особливу увагу приділяло Київське відділення Російського технічного товариства (1866-1929), яке активно співпрацювало із найрізноманітнішими як громадськими і приватними, так і державними організаціями і установами; розробляло і обґрунтовувало різні програми розвитку технічної освіти, визначало їх основну структуру. До складу Постійної комісії входили Д. Менделєєв, М. Петров, Д. Коновалов та ін. У 1868 р. Російським технічним товариством було організовано Постійну комісію з технічної освіти для сприяння розвитку професійної освіти робітників і майстрів заводів. Пізніше, на початку 80-х років Міністерство народної освіти доручило комісії розробити основні положення про вищі навчальні заклади нового типу. Зміст пропозицій Постійної комісії відносно програми розвитку вищої інженерно-технічної освіти зводився до таких положень: найбільш доцільною формою навчального закладу визнати політехнічний інститут, в якому можливо готувати фахівців різного профілю з достатньо широкою базовою підготовкою в галузі фундаментальних наук; термін навчання в інституті визначити чотири роки, причому четвертий рік відвести для практичної роботи студентів на заводах і промислових підприємствах; посилити значення практичних занять в лабораторіях, кабінетах, майстернях, самостійних розробок студентів [13, с. 167].

В дослідженні Тарасової В. М., присвяченому становленню вищої інженерної школи Росії останньої чверті XVIII - початку XX століття, в тому числі вищих інженерно-промислових закладів Харкова, Києва, Катеринослава, що територіально входили на той час до складу імперської Росії, встановлено, що управління ВНЗ відбувалось на двох рівнях: зовнішньому – з боку галузевих міністерств; і внутрішньому – ректорами, навчальними і виховними комітетами і радами професорів технічних інститутів і училищ [12]. На думку іншого дослідника Змеєва В. О. у вищій освіті того часу функціонувала трирівнева система управління: Міністерство народної освіти (інші міністерства та відомства), правління навчальних округів і ради ВНЗ [6].

М. Е. Кругляк у роботі “Життя та побут студентства підросійської України другої половини XIX – початку XX ст.” відзначає такі негативні явища університетської освіти тодішніх центрів Києва, Харкова, Одеси, Катеринослава, Ніжина: енциклопедизм і класицизм навчальних дисциплін, що зазнавали цензурного контролю з боку держави, слабкий зв'язок із практикою, недостатній фаховий рівень викладачів, їхня відторгненість від потреб студентства, догматизм у заучуванні предметів, формальне відвідування занять студентством тощо [8, с. 10].

Результати дослідження.

Історіографічний огляд проблеми підготовки фахівців у дореволюційний період XX століття в Україні дозволив провести історичну реконструкцію генези моніторингу якості вищої освіти на різних рівнях управління нею. Елементи внутрішнього моніторингу якості підготовки фахівців з'являються фактично одночасно з появою вітчизняних ВНЗ і будуються на базовому принципі функціонування закладів вищої освіти – їх автономності, наявності академічних свобод, однак носять фрагментарний характер.

Гарантами якості професійної підготовки фахівців на інституційному рівні виступають видатні вчені – професори вищих навчальних закладів як носії фахових знань та культури. Об'єктом моніторингу виступають результати навчання у ВНЗ; розробляються навчальні плани як прототип стандарту, інваріантна частина змісту вищої освіти; формується система поточного і підсумкового контролю, яка копіюється з кращих зразків європейської освіти того часу. Адміністрацією закладів проводиться аналіз результатів освітньої діяльності і, при необхідності, приймаються управлінські рішення, наприклад, щодо зміни курсової системи навчання на предметну та ін.

Як правило, інформація про результати освітньої діяльності вищого навчального закладу за результатами академічного року подавалися у вищі інстанції – галузеві відомства. Однак переважна більшість дослідників відзначає незкоординованість різних аспектів діяльності технічних інститутів на початку ХХ століття, в тому числі і освітніх: відсутність єдиних критеріїв та вимог до підготовки фахівців з вищою освітою та її тривалості, що пояснювалося належністю ВНЗ до різних відомств, відсутністю єдиного методичного центру та іншими об'єктивними причинами.

Отже, такий стан речей свідчить, що системи моніторингу у її сучасному розумінні в досліджуваному періоді не існувало; окремі елементи структури моніторингу (комплекс моніторингових показників, інструментарій) [3] лише зароджувалися і формувалися, а тому носили фрагментарний характер на усіх рівнях управління вищою освітою: інституційному, регіональному та державному.

Використані джерела:

1. Бесов Л. М., Мельник Т. В. Хімічна інженерна освіта: історія розвитку // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Історія науки і техніки. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2009. – № 48. – С 3-9.
2. Білан Л. Л., Білан С.О. Система підготовки фахівців-аграрників в Україні (XIX – початок ХХ століття). – К.: Аграрна освіта, 2011. – 168 с.
3. Боровкова Т. И., Морев И.А. Мониторинг развития системы образования: в 2 ч. Ч. I. Теоретические аспекты: учеб. пособие/ Т. И. Боровкова, И.А. Морев – Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2004. – 150 с.
4. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики» ; кер. авт. кол. Т.В.Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.
5. Зеркалов Д. В. НТТУ «КПІ». Минуле і сьогодення [Електронне видання] Монографія. – К.: «Основа». 2012. – 735 с.
6. Змеев В.А. Развитие российской высшей школы: (XVIII - начало ХХ века); Автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.02. / В.А. Змеев; Рос. гос. технол. ун-т им. К.Э. Циолковского. - М., 2001.
7. Известия Киевского политехнического института императора Александра II. Отдел инженерно-механический. 1913 г. – К.: Тип. т-ва И. Н. Кушнеров и Ко, 1914. – 493 с.
8. Кругляк М. Є. Життя та побут студентства підросійської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: Автореф. дис. канд. істор. наук. – К., 2010 – 14 с.

9. Никитин В.А. Организационные типы современной культуры: Автореф. дисс. д-ра культурологии. – Тольятти; М., 1998. – 49 с.
10. Сборник правил и программ / под общ. ред. декана хим. отделения проф. Шапошникова В. Г. / К., 1907. – 290 с.
11. Степанович Е. П. Становление и развитие высшего специального образования на Украине во второй половине XIX – начале XX в. в.: Автореф. дис. канд. истор. наук. – К., 1984 – 14 с.
12. Тарасова В.Н. Высшая инженерная школа в России : (некоторые аспекты становления и развития) // Alma mater. – 2001. – № 11. – С. 30-34.
13. Труды Постоянной комиссии по техническому образованию при Русском техническом обществе о высших технических учебных заведениях. ? Спб. : [б. и.], 1883., С. 167.
14. Удовицька Т. А. Громадські і приватні вищі навчальні заклади в Україні (наприкінці XIX – на початку XX ст.). Автореф. дис...канд. істор. наук.: Харків: Вид-во Харківського гуманітарного ун-ту "Народна українська академія".– 2002. – 16 с.
15. Янковий В. Столетня формула Киевской Политехники к 105-летию основания КПИ и 100-летию первого выпуска инженеров-политехников // Зеркало недели. Украина, №34, 5 вересня 2003 року.

УДК 37.005.02

Кустова А. В.

МОНІТОРИНГ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Анотація. У статті проаналізовано підходи до сутності моніторингу, обґрунтовано визначення поняття моніторингу управлінської діяльності як різновиду освітнього та управлінського моніторингу.

Ключові слова: освітній моніторинг, моніторинг управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Аннотация. В статье проанализированы подходы к сущности мониторинга, обосновано определение понятия мониторинга управленческой деятельности как разновидности образовательного и управленческого мониторинга.

Ключевые слова: образовательный мониторинг, мониторинг управленческой деятельности руководителей общеобразовательных учебных заведений.

Annotation. This article surveys the different approaches to the concept of monitoring. The definition of the management's activity monitoring as a type of educational and managerial monitoring is also grounded by the author of this article.

Key words: educational monitoring, monitoring the managerial activity of the secondary school masters.

Наразі дуже актуальним питанням постає компетентність директора сучасної школи. Він є ключовою фігурою в школі, від його роботи залежить доля освітніх